

**Rozsudek vojenského soudu ze dne 9. března 1940
nad příslušníky Vojenského zeměpisného ústavu**

(z německého originálu přeložil Vratislav Churavý a Vlastimil Ducháček)

Vojenský soud Čechy v Praze

Praha IV., Kapucínská 2

St.P.L.II.Kr. 70/1940

Kopie!

Rozsudek

jménem německého lidu

V trestním řízení proti obžalovaným

1. Čermák Jiří, bývalý plukovník,
2. Hrdlička Alois, bývalý kapitán, oba t. č. vazební věznice Praha,
3. Vrba Jiří, bývalý štábní kapitán, Praha XIX,
4. Veverka Stanislav, vrchní ministerský měřický rada, Praha,
5. Dvořák Emanuel, bývalý plukovník, t.č. vazební věznice Praha,
6. Juračka Karel, bývalý major, Praha-Bubeneč,
7. Kopečný Karel, bývalý podplukovník, t.č. vazební věznice Praha,
8. Kudlička Ferdinand, bývalý plukovník, Praha
9. Němeček Jiří, bývalý podplukovník, t.č. vazební věznice Praha

před Vojenským polním válečným soudem Čechy v Praze dne 9. března 1940 se jmenovaní odsuzují za zjištěnou zpronevěru vojenského materiálu podle práva následovně:

- obžalovaný Čermák za nadřzování k šesti (6) měsícům vězení,
- obžalovaný Hrdlička za napomáhání při zpronevěře k šesti (6) měsícům vězení a k peněžitému trestu 500,- ŘM,
- obžalovaní Dvořák a Kopečný za napomáhání při zpronevěře k deseti (10) měsícům vězení a k peněžitému trestu 1000,- ŘM,
- obžalovaný Němeček za napomáhání při zpronevěře k šesti (6) měsícům vězení a k peněžitému trestu 500,- ŘM,

- obžalovaný Kudlička za napomáhání při zpronevěře ke dvěma (2) měsícům vězení a k peněžitému trestu 1000,- Kč,
- obžalovaní Vrba a Veverka jsou zproštěni viny.

Nezaplacení pokut nařízených Hrdličkovi, Dvořákovi, Kopečnému, Němečkovi, Kudličkovi a Juračkovi bude trestáno za každých 10,- Kč jedním dnem vězení.

Obžalovaným Čermákovi a Hrdličkovi bude do výkonu trestu započítán 1 (jeden) měsíc vyšetřovací vazby.

Poznámka překladatele: v této kopii chybí popis trestu obžalovaného Juračky

- obžalovaný Juračka za napomáhání při zpronevěře ke třem (3) měsícům vězení a k peněžitému trestu 500,- Kč,

Odůvodnění:

Obžalovaní jsou obvinění z toho, že:

- I. bývalý plukovník rozpuštěné české armády Jiří Čermák, v roce 1939 v Praze pokračoval v jednání, kterým úmyslně porušoval zákonem nebo správními předpisy dané povinnosti chránit svěřený majetek, a tím způsobil škodu tomu, jehož majetkové zájmy měl chránit, přičemž jednal obzvlášť záludně,
- II. bývalý štábní kapitán rozpuštěné české armády Alois Hrdlička, v roce 1939 v Praze záměrně napomáhal jinému spáchat zpronevěru a jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry,
- III. bývalý podplukovník rozpuštěné české armády Karel Kopečný, v roce 1939 v Praze záměrně jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry,
- IV. bývalý plukovník rozpuštěné české armády Emanuel Dvořák, v roce 1939 v Praze nepřetržitě jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry,
- V. bývalý podplukovník rozpuštěné české armády Jiří Němeček, v roce 1939 v Praze nepřetržitě jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry,
- VI. bývalý plukovník rozpuštěné české armády Ferdinand Kudlička, v roce 1939 v Praze nepřetržitě jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry,
- VII. bývalý major rozpuštěné české armády Karel Juračka, v roce 1939 v Praze záměrně jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry,
- VIII. bývalý štábní kapitán rozpuštěné české armády Jiří Vrba, v roce 1939 v Praze záměrně jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry,

- IX. vrchní měřický rada Ministerstva vnitra protektorátní vlády Stanislav Veverka, v roce 1939 v Praze nepřetržitě jiným napomáhal ke spáchání zpronevěry.

V průběhu hlavního líčení bylo obžalovanému Čermákovi sděleno, že jeho jednání může být z právního hlediska posuzováno jako nadřzování bývalému plukovníku Churavému. Dostal příležitost obhajoby proti tomuto obvinění.

Proces odhalil následující skutečnosti

A.

- I. Obžalovaný Jiří Čermák, narozený 12. 1. 1884 v Praze, je občanem protektorátu. Po absolvování školy v Praze, na které složil maturitu, studoval v Praze geografii a geologii. Po ukončení studia sloužil 1908 až 1909 jako jednorozční dobrovolník v C. a K. rakousko-uherské armádě, poté působil 2 roky jako dobrovolník v zeměpisném ústavu na univerzitě v Praze, do roku 1912 pracoval jako asistent v geologickém ústavu v Praze a až do vypuknutí světové války jako stážista v knihovně pro německé a české vysoké školy v Praze. Do světové války byl obžalovaný povolán jako rakousko-uherský záložní důstojník. Po zranění a zotavení padl na podzim 1915 s celým svým praporem do ruského zajetí. Již v roce 1916 vstoupil dobrovolně do srbské armády a bojoval jako legionář proti bulharským vojskům. Po návratu do Prahy v roce 1920 nastoupil jako důstojník československé armády do Vojenského zeměpisného ústavu. Po svém povýšení na plukovníka, v dubnu 1937, převzal vedení Vojenského zeměpisného ústavu a tuto pozici zastával až do svého zatčení.
- II. Obžalovaný Alois Hrdlička, narozený 26. 11. 1881 v Praze, je občanem protektorátu. Po skončení školy se vyučil v chemické továrně, kde zůstal až do vypuknutí světové války, s výjimkou jeho dvouleté služby u C. a K. 21. pěšího pluku v Čáslavi. V roce 1916 byl zajat v Rusku. Když se v květnu 1918 vrátil, byl odvelen na italskou frontu. Po válce nastoupil do Vojenského zeměpisného ústavu jako chemik a současně zůstal v československé armádě v hodnosti rotmistra. V tomto ústavu byl v roce 1936 povýšen na kapitána. Od začátku, více než dvacet let, má na starosti materiální vybavení ústavu. Obžalovaný je ženatý a má 2 děti ve věku 27 a 28 let.
- III. Obžalovaný Emanuel Dvořák, narozený 18. 5. 1882 v Týnci nad Labem, je občanem protektorátu. Po složení maturity a dokončení studií na české vysoké škole v Praze byl v roce 1916 jako inženýr povolán do C. a K. rakousko-uherské armády. Nejprve sloužil na Piavě, později, od roku 1917 do roku 1919, sloužil v Turecku. Po válce byl v roce 1920 převelen do československé armády jako poručík inženýr a zařazen do Vojenského zeměpisného ústavu. Ženatý a bezdětný obžalovaný byl v roce 1927 byl povýšen na štábního kapitána a v roce 1937 na plukovníka. Od roku 1934 byl v ústavu vedoucím astronomicko-geodetické skupiny. K jeho služebním povinnostem patřila také péče o sklad přístrojů.
- IV. Obžalovaný Karel Kopečný, narozený 24. 8. 1887 v Horní Plané, je občanem protektorátu. Po absolvování reálky a technické vysoké školy v Praze a obhájení

diplomové práce byl v roce 1914 povolán do vojenské služby. Již v květnu 1915 padl se svým praporem do ruského zajetí a dne 17. 5. 1918 se připojil k českým legiím v Rusku. Po návratu do Prahy v roce 1920 byl převelen do československé armády jako poručík a přidělen do Vojenského zeměpisného ústavu. V roce 1925 byl povýšen na kapitána, 1929 na majora, 1937 na podplukovníka. Od tohoto roku působí v ústavu jako vedoucí topografického oddělení.

Obžalovaný je ženatý a má jedno dítě ve věku 15 let.

- V. Obžalovaný Jiří Němeček, narozený 11. 7. 1889 v Žabovřeskách, je občanem protektorátu. V roce 1910 narukoval do rakousko-uherské armády. Do války nastoupil jako poručík v činné službě a po ní se vrátil jako kapitán. Se stejnou hodností byl přijat do československé armády. Po absolvování topografických kurzů, byl přidělen do Vojenského zeměpisného ústavu, v roce 1931 byl povýšen na majora a v roce 1938 na podplukovníka. Po svém povýšení na podplukovníka byl jmenován vedoucím topografického oddělení ústavu.

Obžalovaný je ženatý a otcem dvou dětí ve věku 12 a 20 let.

- VI. Obžalovaný Ferdinand Kudlička, narozený 28. 5. 1891 v Markovicích (Deutschmarkowitz), je občanem protektorátu. Po absolvování reálky a technické vysoké školy v Praze a složení závěrečné zkoušky 26. 7. 1914 byl povolán do vojenské služby. Na nový rok 1915 byl jmenován kadetem, 23. 6. 1915 padl se svým oddílem do ruského zajetí. V roce 1917 vstoupil do českých legií, kde dosáhl hodnosti kapitána. Jako legionář se neúčastnil bojů na východní frontě. Ve stejné hodnosti nastoupil po návratu do Prahy do československé armády a v roce 1921 byl přeložen do Vojenského zeměpisného ústavu. V roce 1927 byl povýšen na majora, v roce 1934 na podplukovníka a v roce 1937 na plukovníka. Od roku 1928 je vedoucím reprodukčního oddělení ústavu.

Obžalovaný je ženatý a otcem jednoho syna ve věku 17 let.

- VII. Obžalovaný Karel Juračka, narozený 21. 2. 1890 v Praze, je občanem protektorátu. Po absolvování reálky a technické vysoké školy v Praze byl povolán k výkonu vojenské služby, kde od roku 1917 sloužil ve vojenské kanceláři a ve válce sloužil na italské a ruské frontě v zeměměřičkém oddílu. V roce 1919 vstoupil do československé armády a byl zařazen k Vojenskému zeměpisnému ústavu. Zde byl povýšen na majora a od ledna 1938 byl jmenován vedoucím konstrukčního oddělení ústavu.

Obžalovaný je ženatý a otcem dvou dětí ve věku 10 a 15 let.

- VIII. Obžalovaný Jiří Vrba, narozený 7. 6. 1891 v Ledči, je občanem protektorátu. Po dokončení měšťanky absolvoval stavební průmyslovku ve Vysokém Mýtě a stal se technickým úředníkem na zemské kulturní radě. Následně pracoval v několika soukromých společnostech až do roku 1912, kdy byl povolán do vojenské služby. Sloužil v rakousko-uherské armádě až do rozpadu monarchie a bojoval na ruské i italské frontě. Koncem roku 1918, nastoupil do československé armády v hodnosti poručíka a byl zařazen k 104. pěšímu pluku ve Strašnicích. Koncem roku 1919 byl převelen k Vojenskému zeměpisnému ústavu v Praze a povýšen na štábního kapitána. Od roku 1922 byl přednostou technické správy ústavu.

Obžalovaný je ženatý a otcem jednoho syna ve věku 17 let.

IX. Obžalovaný Stanislav Veverka, narozený 30. 1. 1881 v Praze, je občanem protektorátu a vrchním měřickým radou z povolání. Po absolvování reálky a technické vysoké školy v Praze nastoupil dne 9. 1. 1901 do státní služby a toho času je geodetem na pohraničním odboru Ministerstva vnitra protektorátní vlády.

Ženatý obžalovaný nikdy nebyl vojákem a má 2 děti ve věku 33 a 35 let.

B.

Vojenský zeměpisný ústav v Praze patřil, před rozpuštěním české armády a před převzetím jejího majetku německým Wehrmachtem, do II. později III. odboru generálního štábu bývalé české armády. Bezprostředním nadřízeným důstojníkům a úředníkům ústavu byl náčelník generálního štábu bývalé české armády. Materiál Vojenského zeměpisného ústavu sestával z vojenských map, podkladů pro mapování a zeměpisná měření, jakož i potřebného vybavení a nástrojů. Jednalo se o běžné materiály i tajné mobilizační materiály, které nebyly zahrnuty do seznamu. Správcem materiálu byl obžalovaný Hrdlička.

Po postoupení Sudet a zejména poté, co německé jednotky vstoupily do Československé republiky a po zřízení Protektorátu Čechy a Morava, se jednalo o další osudu Vojenského zeměpisného ústavu. V dubnu 1939 vyjednávání konečně vedlo k jeho formálnímu podřízení ministerstvu vnitra protektorátní vlády. O materiálu, který patřil ústavu, ještě nebyl vytvořen konečný přehled. Bývalí důstojníci a úředníci ústavu zůstali ve službách tohoto ústavu i po zřízení Protektorátu Čechy a Morava.

Před Vánocemi 1938, každopádně po postoupení Sudet, Ministerstvo národní obrany prostřednictvím již delší dobu uprchlého bývalého plukovníka Moravce jednalo s obžalovaným Čermákem o odstranění materiálu uloženého v ústavu, který by mohl být důležitý pro německé vedení, zejména když německá inventarizační komise vedená vrchním vládním radou Dr. Seidlem ohlásila svůj příjezd. Očekávalo se, že v době jejího příjezdu bude materiál odstraněn. Tato ujednání s ministerstvem však Čermák nedovedl do konce, protože mu byl v lednu 1939 přidělen zástupce. Byl jím bývalý plukovník generálního štábu Churavý, legionář, známý jako šovinista. Brzy po nástupu do funkce se stal skrytým a skutečným vedoucím ústavu. Obžalovaný Čermák se málo zabýval vedením ústavu, staral se hlavně o své odborné zájmy a přenechal vedení a další jednání s ministerstvem národní obrany svému zástupci Churavému. Sám se snažil několikrát marně dosáhnout odchodu do důchodu.

Po vstupu německých jednotek a zřízení Protektorátu Čechy a Morava se jednoho dne objevil plukovník generálního štábu Churavý v doprovodu důstojníků Ministerstva národní obrany u obžalovaného Hrdličky, správce materiálu ústavu, a neoficiálně mu dal pokyn, aby všechny tajné materiály generálního štábu připravil k transportu. Hrdlička rozkaz provedl s vědomím, že se jedná o materiál bývalé české armády, který měl být zabaven a převeden německému Wehrmachtu, a připravil veškerý tajný materiál svého skladu na transport. O něco později se objevil důstojník Ministerstva národní obrany, který byl obžalovanému Hrdličkovi údajně neznámý, a nařídil odvezení materiálu na několika krytých nákladních vozech. Tajný soupis tohoto materiálu předal Hrdlička tomuto důstojníkovi.

V období od konce března do konce července 1939 vydal Churavý podobné příkazy jednotlivým skupinám a oddělením ústavu jako obžalovanému Vrbovi. S vědomím toho, že se jedná o majetek německého Wehrmachtu, který mu byl zatajen, obžalovaní Dvořák, Kopečný,

Kudlička, Němeček a Juračka materiály, označené Churavým zabalili a ze svých skupin a oddělení odvezli. Ze skupiny obžalovaného Dvořáka byly odvezeny mnohé cenné nástroje a přístroje, ze skupiny obžalovaného Kopečného byly odvezeny tisíce filmů a leteckých snímků, seznamy souřadnic, výpočty pevných bodů a tisíce vojenských map. Ze skupiny obžalovaného Kudličky byly odvezeny četné litografické kameny, měděné a hliníkové tiskové desky stejně jako skleněné negativy. V oddělení výpočtů souřadnic obžalovaného Juračky byly ztraceny negativy, seznamy pevných bodů s popisy terénu a dále podklady pro výpočty jejich souřadnic.

Dne 1. 4. 1939 byl představitelem Wehrmachtu v Protektorátu Čechy a Morava vyžádán seznam materiálu náležejícímu zeměpisnému ústavu. To se týkalo veškerého materiálu, jak běžného, tak i tajného. O tom byl informován tehdejší plukovník generálního štábu Churavý; vzhledem k tomu, že nějaký materiál obsažený v tomto seznamu zde již nebyl a že další materiál měl být odstraněn, vyhotovil druhý seznam a vyměnil jej za prvý, který od zástupce Wehrmachtu získal zpět s nedůvěryhodným vysvětlením, že seznam nebyl úplný. Pozměněný seznam, ve kterém již nebyl obsažen odstraněný materiál ani ten, který ještě měl být odstraněn, byl podepsán obžalovaným Čermákem a poté předán představiteli Wehrmachtu. Aby německému Wehrmachtu znemožnil použití odstraněného materiálu, hledal Churavý vhodné úkryty. Byly mu zpřístupněny dva velké sklepy na protektorátním ministerstvu vnitra a v městské části Smíchov bývalá kaple. Obžalovanému Veverkovi při prvním dotazu, zdali mu prostory na Ministerstvu vnitra může dát k dispozici, vysvětlil, že v důsledku demobilizace zůstalo v zeměpisném ústavu uloženo hodně nadbytečného materiálu a že nemá k dispozici žádný prostor k jeho uskladnění. Archiváři, správci kaple na Smíchově, přebudované na archiv, vysvětlil, že zde má v úmyslu skladovat starý materiál vhodný pro archivaci a že v ústavu pro něj nebude mít žádné vhodné místnosti. Odvážený materiál nechal před transportem zapsat obžalovaným Vrbou na zvláštní seznam, a nařídil mu, aby si po převozu nechal obžalovaným Veverkou potvrdit jeho příjem. Nicméně, tento obžalovaný odmítl potvrdit podpisem s poznámkou, že on má od ústavu zapůjčeno jen 30 malých teodolitů, 30 polních rýčů, 50 výtyček, 27 měřících stolů, 27 stativů a 25 polních deštníků pro účely hraničního měření a že se ho ostatní materiál netýká a že za něj tedy nenese žádnou odpovědnost. Pak musel Vrba předat seznamy plukovníkovi Churavému a na konci roku 1939 mu Churavý nařídil, aby vyhotovil dvě bedýnky, oplechoval je, vložil do nich seznamy a katalogy a zakopal je. Vrba takové dvě bedny zhotovil. Nicméně, k jejich zamýšlenému použití už nedošlo, protože Churavý seznamy spálil, když si všiml, že podezření proti němu, vzhledem k jeho machinacím, stále sílí. První důvodné podezření německých orgánů bylo způsobeno tím, že příslušný zástupce Wehrmachtu si z prvního úplného seznamu pořídil kopii. Porovnáním tohoto prvního seznamu a druhého falešného si všiml pozoruhodného rozdílu v materiálním vybavení ústavu.

Toto podezření bylo posíleno prohlášením štábního kapitána Löfflera, který byl v ústavu zaměstnán již před 15. 3. 1939 a pak, po 15. 3. 1939, byl zde zástupcem Wehrmachtu. Tomu bylo z vlastní vědecké práce známo, že alespoň část materiálu vynechaného v pozměněném seznamu skutečně existovala. Proto vrchní vládní rada Dr. Seidel, který byl 21. 7. 1939 ustanoven německou správou jednatelem ústavu, konfrontoval bývalého plukovníka Churavého kvůli rozdílu obou seznamů. Ten mu vysvětlil, že rozdílnost obou seznamů vyplývá z toho, že materiál obsažený v pravém sloupci prvního seznamu měl být teprve zakoupen, ale ve skutečnosti ještě neexistuje. S tímto nevěrohodným prohlášením se vrchní

vládní rada Dr. Seidel nespokojil. Nejprve se pokusil smírným a přátelským způsobem od obžalovaného Čermáka zjistit stav vojenského majetku. Ačkoli obžalovaný Čermák nemohl v tomto rozhovoru skrýt svou nejistotu a neznalost předpisů, odmítl položené otázky týkající se nástrojů, vybavení a materiálů a uvedl, že o nich neví. Krátce po tomto rozhovoru obžalovaný Čermák vyhledal bývalého plukovníka generálního štábu Churavého, t.č. na útěku, a upozornil ho na podezření německé správy. Churavý připomněl obžalovanému jeho důstojnickou čest a povinnost mlčenlivosti a zapřisahal ho, aby neinformoval vrchního vládního radu Dr. Seidela o místě, kde se materiál nachází. Vzhledem k tomuto dohovoru byl obžalovaný Čermák, navzdory výčtkám svědomí, naprosto mlčenlivý, a i při pozdějších několika schůzkách s vrchním vládním radou Dr. Seidelem, tvrdil, že o přesunech bývalého českého vojenského majetku z Vojenského zeměpisného ústavu nic neví.

V době od 15. 3. do konce července 1939 musel řidič ústavu odvézt z ústavu asi 25 nákladních vozidel přístrojů a nástrojů. Nejcennější část materiálu, přístrojů a nástrojů byla umístěna ve dvou velkých suterénních prostorách Ministerstva vnitra Praha III, Na Tržišti, méně důležité materiály byly uloženy v bývalé kapli na Smíchově v Holečkově ulici, která byla přebudována na archiv.

Když se vrchní vládní rada Dr. Seidel koncem ledna 1940 v Bratislavě setkal se zástupci Slovenska, aby jednal o nástrojích, přístrojích a dalších materiálech, které tento stát požadoval z majetku Vojenského zeměpisného ústavu v Praze, vrchní vládní rada Seidel se na základě jemu předaného inventarizačního seznamu mobilizačních přístrojů určitě existujících před vstupem vojsk, přesvědčil, že v inventáři ústavu bylo o mnoho více přístrojů a nástrojů, což potvrdilo jeho dlouhodobé podezření. Po svém návratu z Bratislavy nechal proto okamžitě zatknout obžalované Čermáka a Hrdličku. Bývalý plukovník generálního štábu Churavý nemohl být zatčen. Svůj byt opustil 6. 2. 1940 a od té doby se nevrátil. Pouze dne 8. nebo 9. 2. 1940 se objevil nečekaně a v přestrojení v bytě obžalovaného Dvořáka a předal mu lístek s výzvou, aby utekl, že mu bezprostředně hrozí zatčení. Od té doby není po Churavém ani stopa.

Brzy po svém zatčení Čermák a Hrdlička připustili, že zařízení, nástroje a další materiály byly z ústavu odvezeny a Hrdlička na radu obžalovaného Čermáka udal indicie k nalezení skrýší. Po tomto sdělení a dalším vyšetřování mohly být materiály ústavu, skrývané ve sklepních místnostech ministerstva vnitra a v kapli na Smíchově o objemu 36 nákladních aut, vyzvednuty a vráceny. Jedna sklepní místnost na ministerstvu vnitra měřila 12 m do délky, 6 m do šířky a 5 m do výšky. Druhá místnost byla 15 m dlouhá, 6 m široká a 3 metry vysoká. Obě místnosti byly až do posledního místa naplněny. Materiál nalezený v těchto místech měl pořizovací hodnotu odhadovanou kolem 500 000 ŘM. Při započítání ceny práce by se celková hodnota zvýšila téměř na 1 000 000 ŘM. V této hodnotě přirozeně není zahrnuta hodnota, kterou má materiál pro německý Wehrmacht, z vojenského hlediska, zejména po vypuknutí války.

Popis uvedených skutečností vychází z důvěryhodných svědectví svědků plukovníka Felsera, vrchního vládního rady Dr. Seidla, archiváře Dr. Hráského, vrchního ředitele Svěřiny, měřického rady Maliny, sekčního vedoucího Dr. Holdika, řidiče Rabla a správce materiálu Mattese, stejně jako ze seznamu, který polnímu válečnému soudu předložil zplnomocněný zástupce Wehrmachtu a konečně částečně i z vyjádření samotných obžalovaných.

C.

Obžalovaný Čermák popírá, že se podílel na odstranění materiálu. V době, kdy byl materiál odstraňován, o tom nevěděl. Je sice pravda, že před 15. 3. 1939 vedl s Ministerstvem národní obrany jednání o materiálu, který tam měl být dodán. Po nástupu do funkce už v jednáních pokračoval jeho zástupce, bývalý plukovník generálního štábu Churavý, a on sám se až do léta 1939 o rozsáhlém ukrývání nástrojů, přístrojů a dalšího materiálu nic nedozvěděl. Když se o ukrývání materiálu dozvěděl a mluvil s Churavým, musel mu dát čestné slovo důstojníka, že o tom zachová mlčenlivost. Z tohoto důvodu také vrchnímu vládnímu radovi Dr. Seidelovi neřekl pravdu, když ho vyzýval, aby mu čestně v nejkratším čase přiznal, který materiál byl z ústavu odvezen a kde se nachází. Po tomto rozhovoru mezi čtyřma očima s vrchním vládním radou Dr. Seidelem vyhledal Čermák Churavého, aby ho informoval, že německá správa pojala podezření a požádal ho o radu, jak se má zachovat. Churavý ho zapřísahal, aby pokračoval v mlčení a veškeré znalosti o ukrývání materiálu zapřel. Choval se podle toho.

Obžalovaný Hrdlička se zpočátku domníval, že Churavý nástroje a vybavení, které připravoval k přepravě, předává pouze do oddělení vyměřování hranic ministerstva vnitra. V průběhu expedice však začal mít podezření, že zařízení a nástroje měly být Wehrmachtu zapřeny. Nicméně, přístroje dál připravoval k přepravě a později o tom mlčel, protože mu Churavý řekl, že nemusí mít žádný strach, že v případě odhalení vezme vše na sebe.

Obžalovaný Dvořák připouští, že na rozkaz bývalého uprchlého plukovníka Churavého neodpovídal stav zásob inventárnímu seznamu, čímž uvedl zástupce německého Wehrmachtu fakticky v omyl. Byl si také vědom, že vyžádaný materiál z jeho skupiny měl být zatajen německému Wehrmachtu. Přesto plnil rozkaz a Churavým určený materiál zabalil, protože si myslel, že rozkaz tehdejšího plukovníka Churavého musí plnit.

Obžalovaný Kopečný připouští, že na příkaz dřívějšího plukovníka Churavého několikrát nařídil zabalit materiál své skupiny do krabic a věděl také, že materiál, který má být zabalen, měl být z ústavu odstraněn, aby nebyl k dispozici německému Wehrmachtu. Avšak jednal pouze podle pokynů a nevěřil, že mu bylo umožněno neuposlechnout.

Obžalovaný Kudlička stejně tak přiznal, že na příkaz bývalého plukovníka Churavého, uspořádával a připravoval k odvozu ze své skupiny polní lisy, měděné rycí desky, negativy a tiskařské lisy. Je také pravda, že z toho důvodu telefonicky zajišťoval vyzvednutí 15 polních lisů z opravárenské dílny Jižba. I s vědomím toho, že tyto materiály mají být uschovány před německým Wehrmachtem, věřil, že rozkazy Churavého musí poslouchat.

Obžalovaný Němeček nepopírá, že v létě 1939, kdy byl delší dobu zástupcem vedoucího topografického oddělení, nařídil ve svém oddělení, na rozkaz bývalého plukovníka Churavého, zabalit seznam souřadnic, plány a seznamy. Také mu bylo známo, že z jeho oddělení bylo odvezeno 25 záměrných pravítek. Avšak nevěděl, že tento materiál tím měl být ukryt před německým Wehrmachtem. Bylo mu jen řečeno, že má splnit rozkaz. Na tomto základě udělil rozkaz k zabalení materiálu ze svého oddělení a dohlížel na jeho provedení.

Obžalovaný Jurečka nepopírá, že na rozkaz Churavého a Němečka stejně jako obžalovaného Kopečného zabalil ve svém oddělení pevné body, výpočty, plány a seznamy

souřadnic a nechal je odvézt. Přiznává se také k předání dvou pantografů, a že v červenci odvezl nákladním autem více beden s materiály ústavu do staré kaple na Smíchově. Neměl však tušení, že tyto materiály a vybavení měly být odstraněny, aby nebyly k dispozici německému Wehrmachtu. Pokud jde o materiál, který osobně odvezl, věřil, že měl být archivován, a proto měl být převezen do kaple přestavěné na archiv. Nepřemýšlel příliš o tom, kde se nacházejí oba pantografy.

Obžalovaný Vrba namítá, že o odstranění tajných materiálů 2. oddělení ministerstva národní obrany nic nevěděl. Také on si nepřipouštěl žádné pochybnosti, když na rozkaz Churavého musel vytvořit inventurní seznam měřidel, zejména po jeho výslovném ujištění, že přístroje mají být použity k měření státní hranice. Teprve když obžalovaný Veverka odmítl seznam podepsat a přitom zapochyboval o tom, že by materiál měl být uskladněn na ministerstvu vnitra, pojal podezření a řekl si, že tento materiál má být odstraněn, aby nebyl k dispozici německému Wehrmachtu. Je také pravda, že koncem roku 1939 v souladu s rozkazem měl 2 vyrobené bedny oplechovat, schovat do nich katalogy a seznamy a zakopat je. K provedení tohoto rozkazu se již nedostal, protože je Churavý vlastnoručně spálil. Necítil se zavázán informovat vrchního vládního radu Dr. Seidela o změně v majetku bývalé české armády, zejména když na to nebyl tázán. Při svém prvním výslechu však okamžitě poskytl zbývající informace o místě, kde je materiál ukrytý, a přispěl tak k jeho znovunalezení.

Obžalovaný Veverka popírá, že by bývalému plukovníkovi Churavému poskytl suterény na ministerstvu vnitra. Nebyl s ním ve spojení. Je sice pravda, že se ho Churavý ptal, zda by mohl nechat přebytečný materiál z Vojenského zeměpisného ústavu v jemu přidělených prostorách, když s ním jednal o zapůjčení měřicího zařízení za účelem provádění měřících prací na nové protektorátní hranici. Hned mu vysvětlil, že pro to nemůže nic udělat, poukazuje na to, že nakládat s místnostmi může pouze představenstvo a že on sám měl problémy s nalezením místností pro své materiály, se kterými se na počátku roku 1939 přestěhoval. Se zapůjčenými měřicími přístroji musel plukovník Churavý uložit do suterénu ministerstva vnitra také ostatní materiál. Kdo mu to dovolil, to neví. Je možné, že uskladnění se podařilo po dohodě s vrátným Burianem. Ten spáchal sebevraždu oběšením. Neví nic o tom, zda jeho sebevražda souvisí s manipulací s materiály z ústavu. Když mu obžalovaný Vrba předložil seznam četných materiálů k podpisu, podepsat odmítl, bylo mu jasné, že v suterénu ministerstva jsou uloženy přístroje, nástroje a další rozličný materiál. Neměl povinnost něco hlásit.

D.

Materiál Vojenského zeměpisného ústavu řádně i mimořádně evidovaný byl před dnem 15. 3. 1939 bez pochyby majetkem české armády. Dnem 16. 3. 1939 přešel proto veškerý materiál tohoto ústavu do vlastnictví německého Wehrmachtu, tzn. Německé říše. Velitel nebo vedoucí ústavu zodpovídal za stav tohoto materiálu říšskému protektorovi, resp. Německé říši a má povinnost danou zákonem, resp. služebním poměrem, chránit svěřený majetek.

Tvrzení obžalovaného Čermáka, velitele ústavu, že od příchodu bývalého plukovníka generálního štábu Churavého se o správu a vedení ústavu nestaral, že nic nevěděl o období odstraňování materiálů z ústavu, nemohl Vojenský polní válečný soud vyvrátit. Jak vyplývá z posouzení tohoto obžalovaného pozdějším, německou správou ustanoveným jednatelem

ústavu, vrchním vládním radou Dr. Seidelem, a také v souladu s dalšími dojmy, které získal Vojenský polní válečný soud o tomto obžalovaném, byl Čermák na vysloveně vědecké pozici. Čermák je právem označován za člověka mimo realitu, nezalého lidských povah, neschopného odmítnout požadavky jiného. Vzhledem k tomu je třeba objasnit, že skutečným vedoucím se stal bývalý plukovník generálního štábu Churavý, který byl od ledna 1939 zástupcem velitele ústavu. Churavý byl brutální, dominantní, obratný a šovinistický Čech a je zjevně správně označován vrchním vládním radou Dr. Seidelem za démona ústavu. Podle toho tedy nelze uvažovat o zvláštní odpovědnosti a spoluvinně obviněného Čermáka při odvozu majetku bývalé československé armády, které organizoval Churavý od poloviny března do konce července 1939. Na základě výsledků hlavního líčení před Vojenským polním válečným soudem je tedy hlavním pachatelem uprchlý bývalý plukovník generálního štábu Churavý. Ihned poté, co se ujal svých povinností, zmocnil se vedení od slabého vůdce, oficiálního ředitele ústavu a celé své úsilí směřoval k cíli odstranit nejvýznamnější materiál ústavu, a tak co nejvíce poškodit německý Wehrmacht. Aby toho dosáhl, využil i svého nadřízeného. Byl si rovněž vědom, že porušuje svou povinnost chránit svěřený majetek, což vyplývá z jeho obratného a skrytého způsobu odstraňování materiálu.

Není třeba ani další právní diskuse o tom, zda odstraněním takového množství tak důležitých materiálů pro německý Wehrmacht a Německou říši vznikla významná škoda. Mylný je zejména právní názor obhajoby, že pokud dočasně odstraněné materiály byly získány zpět a mohou tedy být použity, nevznikla německému Wehrmachtu žádná škoda. Podle ustálené judikatury nejvyššího soudu je ohrožení práva vlastnictví dostatečným odůvodněním vzniku škody ve smyslu ustanovení o zpronevěře - viz R.G.3t svazek 71 s. 155 (Reichsgericht = nejvyšší soud) a Zeitschrift für Wehrrecht (časopis pro vojenské právo) svazek I s. 434.) Skutečnost, že taková hrozba vznikla, nemůže popřít ani obhajoba ani obžalování. Bývalý plukovník generálního štábu Churavý, t.č. na útěku, tím naplnil skutkovou podstatu činu zpronevěry podle § 266 RStGB (Reichsstrafgesetzbuch = Říšský trestní zákoník). Jeho jednání však navíc naplňuje nejen skutkovou podstatu činu § 266 RStGB odst. I, ale i odst. II, neboť svým jednáním způsobil škodu velkého rozsahu. Ihned po nástupu do funkce se zmocnil vedení od submisivního a benevolentního velitele ústavu a využil jeho nezáměru a svoje nadřízené postavení vůči vedoucím skupin a oddělení ústavu, kteří ho respektovali. Bezohledně apeloval na jejich důstojnickou čest, zchytrale podváděl Wehrmacht záměnou inventárních seznamů a tím odstranil důležitý a cenný materiál v hodnotě ½ milionu říšských marek.

Naopak, obviněnému Čermákovi nelze podle polního válečného práva na základě jeho jednání prokázat zpronevěru ve smyslu § 266 odst. I nebo II. Tento obžalovaný byl unaven z výkonu své funkce a od doby, kdy do ústavu nastoupil Churavý, se o vedení nestaral, jak popsal svědek Seidel. Ve své funkci zůstával přesto, že několikrát žádal o odchod do důchodu, a to z toho důvodu, že se německá správa chtěla vyhnout převzetí vedení ústavu Churavým za každou cenu. Zejména svědek Seidel pojal okamžitě značnou nedůvěru k loajalitě tohoto bývalého důstojníka, zatímco spolupráce s obžalovaným Čermákem byla velmi dobrá. O vině obviněného Čermáka však nelze pochybovat, i když z výroku svědka Seidela vyplývá, že se obžalovaný Čermák o odstranění materiálů z ústavu dozvěděl až po jejich odvezení. Nicméně jeho další chování poté co se o tom dozvěděl, vedlo k napomáhání plukovníkovi generálního štábu Churavému k útěku. Povinnost hlásit mimořádné události existovala už od 21. 7. I kdyby německou správou ustanovený jednatel ústavu, vrchní vládní

rada Dr. Seidel, nebyl považován za osobu, které se mají hlásit, tato povinnost nastala ve chvíli, kdy jím byl přátelsky a výslovně vyzván, aby ve stanoveném termínu uvedl skutečné problémy s umístěním chybějících důležitých materiálů ústavu. Jak sám musel připustit, mlčel, protože chtěl chránit před potrestáním za trestný čin nebo přestupek bývalého plukovníka Churavého a další osoby v pozadí.

Pokud jde o obžalované Hrdličku, Dvořáka, Kopečného, Kudličku, Němečka a Juračku, nejednali jako spolupachatelé bývalého plukovníka generálního štábu Churavého. Dozvěděli se o úmyslu Churavého teprve, až když jim dal rozkazy zabalit a připravit k odvozu zabalený materiál i nástroje. Neúčastnili se tohoto záměru jako původci – pachatelé, ale s úmyslem pomoci Churavému při odvozu majetku bývalé české armády. Měli možnost si brzy uvědomit, že cílem Churavého je odstraňování přístrojů, nástrojů a jiných materiálů. Také osobní dojem, který udělali obžalovaní na vojenský polní válečný soud, hovoří proti jejich kvalifikaci jako spoluviníků a ukazuje pouze na pomoc při trestných činech Churavého.

Obžalovaní Němeček a Juraška uvádějí, že nevěděli o skutečném účelu příkazů Churavého v činnostech jejich oddělení, ale tato tvrzení jsou úplně falešná. Oba obžalovaní jsou vzdělaní lidé a byli po dlouhá léta jeden vedoucím oddělení, resp. druhý zástupcem vedoucího odboru Vojenského zeměpisného ústavu, který byl podřízen generálnímu štábu bývalé české armády. Proto jim muselo být okamžitě jasné, k čemu slouží machinace Churavého. Mimoto vojenský polní válečný soud nabyl plného přesvědčení, že všichni vedoucí skupin a oddělení o nařízeních Churavého diskutovali. Tím spíše, že obžalovaný Hrdlička, středoškolsky vzdělaný, si také uvědomoval, co Churavý zamýšlel. Konečně všichni tito obžalovaní si museli být vědomi, že poslušnost končí tam, kde začíná trestný čin.

Pokud jde o obžalovaného Vrba, vojenský polní válečný soud nemohl vyvrátit jeho výpověď, že se nepodílel na přepravě materiálů a zařízení, a že pojal podezření teprve, když obžalovaný Veverka podle jeho rozkazů sice vypracoval seznam materiálů uskladněných na ministerstvu vnitra, ale nepodepsal jej a měl přitom podezřelé poznámky. K tomuto výsledku dospěl vojenský polní válečný soud, se zvláštním zřetelem k výpovědi svědka Seidela, že obžalovaný Vrba nebyl nijak zapojen do odstraňování materiálu, ale spíše významně přispěl k určení místa uložení materiálu a jeho získání zpět. Podle zjištění svědka Seidela byl také vždy loajální a oddaný a vykonával službu k plné spokojenosti. Vzhledem k podřízené pozici obžalovaného nebyl vojenský polní válečný soud schopen dokázat povinnost hlásit podezření.

Pokud jde o obviněného Veverku, existují okolnosti, které hovoří o jeho účasti. Zjištěné skutečnosti však nestačí k tomu, aby byl odsouzen za trestný čin, ze kterého je obviněn. Svědek Malina pod přísahou zejména potvrdil, že obžalovaný Veverka odpověděl záporně na žádost Churavého, zda mu mohou být na ministerstvu vnitra poskytnuty místnosti k uložení přebytečného materiálu. Veverka k tomuto svědectví dodal, že on sám k tomu nebyl vůbec kompetentní, musel by kontaktovat prezidium a že stěží by se mohl vzdát místností, protože sám měl potíže s hledáním místa pro své vlastní materiály. Tento svědek také pod přísahou potvrdil, že měřický útvar pohraničního odboru ministerstva vnitra, který vedl obžalovaný Veverka, si půjčil vybavení a nástroje od zeměpisného ústavu, aby mohl zaměřit novou protektorátní hranici. Nakonec svědek rovněž potvrdil, že se měřický útvar koncem února až začátkem března přestěhoval na ministerstvo vnitra, a musel proto požádat o poskytnutí úložného a skladovacího prostoru pro svá zařízení a nástroje. Svědkův sekční vedoucí, Holdic, uvedl pod přísahou, že Churavý požádal prezidium o místnosti, ale že žádost nebyla

schválena. Podle toho musel Churavý sklepní místnosti, ve kterých měl uložen odstraněný materiál, získat pod rukou z jiného zdroje. Polní válečný soud nebyl schopen určit, zda tímto zdrojem byl Burian, který spáchal sebevraždu. Nebylo možné vyvrátit tvrzení obžalovaného Veverky, že materiál nalezený ve sklepní místnosti spolu s jím řádně vypůjčenými nástroji a přístroji tam musel propašovat Churavý bez jeho vědomí.

Obvinění Vrba a Veverka byli tudíž osvobozeni.

E.

Tudíž bylo skutečně prokázáno, že v roce 1939 v Praze:

I. Obžalovaný Čermák vědomě napomáhal bývalému plukovníkovi generálního štábu Churavému, nyní na útěku, po spáchání zpronevěry a dalším osobám v pozadí, aby se vyhnuli trestu nebo získali polehčující okolnosti trestného činu nebo přestupku.

II. Obžalovaní Hrdlička, Dvořák, Kopečný, Kudlička, Němeček a Juraška v roce 1939 v Praze zčásti svým pokračujícím jednáním vědomě napomáhali bývalému plukovníkovi generálního štábu Churavému, nyní na útěku, ke zpronevěře, které se dopustil.

Použitelnost německého trestního práva vyplývá z § 1, odst. 6, V. O. (V. O. = Verordnung má význam nařízení, výnos) ze dne 8. 5. 1939.

Obžalovaní jsou proto potrestáni, a sice:

- obžalovaný Čermák za nadřezování podle § 257 RStGB,
- obžalovaní Hrdlička, Dvořák, Kopečný, Kudlička, Němeček a Juraška za pomoc a napomáhání ke zpronevěře podle § 266 odst. I. a II., 49 RStGB.

Nebylo třeba, aby byl obviněný Čermák výslovně zproštěn obvinění ze zpronevěry, protože všechny jeho činy jako velitele ústavu podléhají jinému právnímu posouzení, na které byly v průběhu hlavního slyšení překvalifikovány.

F.

Co se týče výše trestu obžalovaného Čermáka, byla zohledněna jeho předchozí bezúhonnost a skutečnost, že se cítil vázán svým čestným slovem, daným Churavému, k mlčenlivosti. Přitížilo mu ale, že ve velkém rozsahu zklamal a zneužil důvěru německých služebních orgánů v přátelskou a loajální spolupráci, kterou jako velitel ústavu požíval, rovněž i tím, že způsobil podstatnou újmu německému Wehrmachtu a německé říši. Trest vězení v délce 6 měsíců je sice nezbytný, ale také dostatečný k dosažení účelu trestu.

Pokud jde o výši trestu ostatních obžalovaných, kteří byli shledáni vinnými, byla vzata v úvahu jejich předchozí, ale zjevná beztrestnost a skutečnost, že byli pod určitým tlakem, který vyvíjel Churavý. V tomto ohledu by nemělo být přehlíženo ani to, že uvěřili, že jednájí vlastenecky, pokud pomáhají machinacím Churavého.

Při uložení trestu obžalovanému Kudličkovi vzal polní válečný soud v úvahu jeho záslušnou činnost při výrobě válečných map k tažení proti Polsku. Obviněný Kudlička v tom

čase pracoval ve dne v noci na výrobě potřebného, avšak nedostupného válečného materiálu o Polsku.

V případě obžalovaného Juračky byl rovněž zohledněn snížením trestu jeho neúspěšný pokus, vyhnout se ohlášením nemoci provedení příkazu k ukrytí materiálu. On také byl jediným obviněným, který už 2. 2. na výzvu německou správou ustanoveného jednatele ústavu pravdivě oznámil vše, co věděl o tomto odsunu. To umožnilo vrátit z kaple 12 ukrytých krabic s materiálem.

Na uložení trestu vedoucích oddělení a skupin však měla zásadní dopad skutečnost, že poskytovali pomoc k velmi rozsáhlému ukrytí bývalého majetku české armády, čímž způsobili značnou škodu německému Wehrmachtu a Německé říši. Nakonec také při stanovení výše trestu bylo vzato v úvahu, že se jako bývalí důstojníci ke svým činům nepřiznali, ale nedůstojným způsobem se vymlouvali a snažili se skrýt za jiné osoby, jejichž zatčení doposud nebylo možné.

S ohledem na tyto důvody byly uloženy přiměřené a dostatečné tresty 6 měsíců vězení obžalovanému Hrdličkovi, 10 měsíců vězení obžalovaným Dvořákovi a Kopečnému, 6 měsíců vězení obžalovanému Němečkovi, 2 měsíce vězení obžalovanému Kudličkovi a 3 měsíce vězení obžalovanému Juračkovi. U obžalovaných Kudličky a Juračky muselo být použití § 27b RStGB. odmítnuto.

Pokud jde o pokuty uložené obžalovaným, tak při zohlednění toho, že ukryté materiály mohly být vráceny a s ohledem na majetkové a příjmové poměry obžalovaných je uložení pokut obžalovaným Dvořákovi, Kopečnému a Kudličkovi, jako vedoucím skupin, ve výši 1 000 ŘM každému a obžalovaným Hrdličkovi, Němečkovi a Juraškovi ve výši 500 ŘM každému přiměřené a dostatečné.

Určení náhradních trestů odnětí svobody je založeno na § 29 RStGB.

Podle § 60 RStGB polní válečný soud považoval za odůvodněné započítat obžalovanému Čermákovi a Hrdličkovi každý měsíc vazby do celkové výše trestu.

Podepsán Hurtig 14.3.

Poznámky překladatele:

Odsouzený **mjr. Ing. Karel Juračka** zemřel při výkonu trestu v Praze.

Odsouzený **plk. zem. PhDr. Jiří Čermák** se dožil konce války a během Pražského povstání se krátce ujal řízení Vojenského zeměpisného ústavu. Velel mu do 31. 5. 1945, kdy byl vystřídán plk. gšt. Bohumírem Koblihou, účastníkem bojů o Tobrúk, později příslušníkem československého hlavního štábu v Londýně.

Ukrývání materiálů organizoval, jak vyplynulo z hlavního líčení, **plk. gšt. Josef Churavý**. Tento, dle soudu brutální, dominantní, obratný a šovinistický Čech, unikl zatčení 6. února 1940, kdy byli uvězněni ostatní obžalovaní v tomto procesu, a to díky varování od dalších příslušníků ústavu. Souzen byl v odděleném procesu v nepřítomnosti a 6. srpna 1940 nad ním byl vynesena rozsudek trestu smrti. V ilegality nicméně pokračoval v odboji proti německým okupantům. Působil v několika odbojových skupinách, Obráně národa (ON), Petičním výboru „Věrní zůstaneme“ (PVVZ), Politickým ústředím (PÚ) a Ústředním vedením odboje domácího (ÚVOD). Zajišťoval místa vysílání ON i ÚVOD, obstarával technické součástky i radiotelegrafisty, vyhodnocoval zpravodajské materiály před odesláním do zahraničí a podílel se na organizaci sabotáží. Na starosti měl i jinou důležitou oblast: pomoc rodinám emigrovaných vojáků a obětí nacistického teroru, jakož i financování provozu odboje. Spolupracoval i se „Třemi králi“, pplk. Josefem Balabánem, pplk. Josefem Mašínem a št. kpt. Václavem Morávkem. Z pozice člena PVVZ se výrazně podílel na formování jednotného programu domácího odboje. Dařilo se mu to 20 měsíců. Dopaden byl 9. října 1941. Několik měsíců byl podroben tvrdým výslechům a mučení, přitom neudal jména svých spolupracovníků. Za heydrichiády, 30. června 1942, byl stanným soudem podruhé odsouzen k trestu smrti a téhož dne spolu s pplk. Mašínem a dalšími 70 odbojáři v Praze – Kobylisích popraven. Po válce byl in memoriam povýšen do hodnosti brigádního generála. V roce 2013 byl rozkazem prezidenta republiky jeho „jeho mateřského“ ústavu, nyní Vojenskému geografickému a hydrometeorologickému úřadu propůjčen čestný název „Generála Josefa Churavého“.

* * *

Na str. 4 je v životopisu Jiřího Vrby uvedeno: „byl zařazen k 104. pěšímu pluku ve Strašnicích“. V německém originále to je: „in das Infanterieregiment 104 in Straschnitz“. Není vůbec jasné, kde byl ten pluk dislokován. Zatím jsme o něm nenašli žádnou zmínku. Asi to nebyly pražské Strašnice. Slovo Straschnitz se překládá také jako Strážišťe nebo Strážnice.

* * *

V knize „**Vojenský zeměpisný ústav - historie, tradice a odkaz**“ autorů Dušátko, Drahomír - Fiala, Zdeněk - Karas, Zdeněk - Kučera, František - Motyčka, Vladimír - Rybenský, Vlastimil, Praha, AVIS, 2004, je na str. 47 a 48 text doprovázený poznámkami pod čarou:

Odpor příslušníků VZÚ proti okupantům se projevoval zejména tím, že podle pokynů a pod vedením plk. gšt. J. Churavého pokračovalo pořizování kopií a duplikátů dokumentace a její ukrývání,

zahájené již v lednu 1939. Podle ústních informací se jednalo o 25 aut různých podkladů, techniky a materiálu. Koncem roku 1939 došlo k prozrazení akce a začátkem února 1940 byl zatčen bývalý velitel ústavu plk. PhDr. J. Čermák a řada jeho důstojníků. Značná část ukrytého materiálu byla sice objevena, ale přesto se podařilo zachránit a zachovat kopie podkladů (zejména mapových) a materiál v hodnotě asi 65 milionů korun, což umožnilo po osvobození bezprostředně obnovit vydávání map pro armádu a státní správu.

V situaci, kdy bylo nutné opustit budovu ústavu a předat veškeré podklady a materiály wehrmachtu, se projevila prozíravost a odvaha těch příslušníků VZÚ, kteří již od roku 1938, od mnichovského diktátu, zhotovovali a ukrývali kopie československých map i z území, která byla zabrána jinými státy. Jak potvrzuje zachované svědectví, jedním z neaktivnějších byl tehdejší por. zem. Karel Černín, původem ústavní elév a nyní plk. v. v. doc. RNDr., CSc. Svědčí o tom následující vyjádření špkt. Jiřího Vrby: „Potvrzuji, že por. zem. Karlu Černínovi se podařilo v jeho úřední funkci vedoucího fotografického oddělení a galvanoplastiky v době německé okupace zachránit pro Vojenský zeměpisný ústav před 1 800 skleněných negativů průměrné velikosti 50 x 60 cm, a to topografických map reambulovaných v měřítku 1 : 25 000, topografických map nového měření v měřítku 1 : 20 000 z pohraničního území ČSR, z území takzv. Protektorátu a z území Slovenska. Tyto negativy, které měly být odevzdány do rukou Němců nebo zničeny, ochraňoval od roku 1940 s naprostým zdarem. Uchoval tím republice majetek velké ceny, neboť tyto negativy jsou výsledkem práce VZÚ za dobu 20 let a představují majetek nezměrné ceny.

Plk. PhDr. Jiří Čermák ve vzpomínkách uvedl: „Bohužel akce ta byla vedena v příliš širokých rozměrech, takže zdánlivá inventární chudost zařízení tak velkého ústavu vyvolala u Němců brzy podezření. V důsledku toho jsem byl 6. února 1940 zatčen gestapem, uvězněn, suspendován z velení ústavu a postaven před německý vojenský válečný soud v Praze na Hradčanech. Se mnou a ostatními obžalovanými – plk. Ing. Kudličkou, plk. Ing. E. Dvořákem, plk. Ing. K. Kopečným, plk. J. Němečkem, mjr. Ing. K. Juračkou, špkt. A. Hrdličkou, vrchním měřickým radou Ing. Veverkou – byl obžalován a souzen i špkt. Vrba, jeden z neaktivnějších organizátorů ukrývání podkladů. Plk. gšt. J. Churavému, který náhodou byl včas varován, podařilo se uprchnouti před zatčením, ...teprve o rok později se jej podařilo gestapu vlákat do léčky a zatknout. Po dlouhém vyšetřování byl plk. gšt. J. Churavý za heydrichiády v roce 1942 popraven. Mnozí ze zatčených zemřeli v nacistických věznicích nebo koncentračních táborech. Další důstojníci byli po odpykání trestu dáni do výslužby, v níž později byli zbaveni i penze.

Plk. PhDr. J. Čermák uvádí: „Když po 5. květnu 1945 jsem nastoupil v obnoveném VZÚ zase jako jeho velitel, byl jsem neobyčejně mile překvapen skutečností, že reprodukční možnosti ke všem vojenským mapám jsou plně dány, ačkoliv nesmělo zde zůstat nic.“ Ze zachovalých svědectví vyplývá, že podstatnou zásluhu na ukrytí a uchování podkladů měli především špkt. Jiří Vrba, jeho zástupce špkt. Edvard Mahler a tehdy por. zem., nyní plk. v. v. doc. RNDr. Karel Černín, CSc.

Na okolnosti varování plk. Churavého vzpomíná plk. Ing. Bátěk: „Jednoho jarního měsíce 1939 se v kanceláři pobočníka velitele VZÚ náhle objevili tři muži se žádostí, že chtějí mluvit s plk. gšt. Churavým, zástupcem náčelníka ústavu. Byli to zřejmě dva gestapáci a jeden jejich český tlumočník. Pobočník špkt. Kratěna ihned pochopil cíl jejich návštěvy a prozíravě upozornil náčelníka AGO plk. Ing. Dvořáka na krajně nebezpečnou situaci. Když mě pak plk. Dvořák zahlédl na chodbě, řekl: Bátka okamžitě jeď do triangulační kanceláře ministerstva financí, kde plk. Churavý jedná s ministerským radou Křovákem, a upozorni ho, aby nechodil do VZÚ dříve, než bude uvědomen. Vzpomínám, když jsem mu vzkaz vyřizoval, jak pan plukovník zachoval klid, i když ihned pochopil, že jde o jeho zatčení.

Dal mi klíče od svého kancelářského stolu se slovy: Z přihrádky mého stolu vezmi pistoli a náboje a večer vše naházej do Vltavy. A až bude tma, přijď mi říct do Chotkových sadů, poblíž kavárny Daliborka, jaká je situace ve VZÚ.

Kromě obžalovaných příslušníků VZÚ v tomto procesu bojovala proti nacistům i řada dalších:

Odpor bývalých příslušníků VZÚ trval i přes prozrazení a perzekuci v roce 1940 i přes lákání ze strany německého vedení. Vedle zatajování materiálů a osobních zbraní bylo hlavní formou odboje „pracovat tak, aby okupanti nedostali výsledky uložených prací včas“. Dohotovení mapových děl bylo prodlužováno, aby mapy ztrácely aktuální uplatnění pro okupanty. Některým bývalým příslušníkům ústavu se podařilo odejít za hranice, kde se zúčastnili zahraničního odboje, jiní se zapojili do odboje domácího.

Podle dostupných pramenů to byli například: gen. Alfréd Ressel (od roku 1940 příslušník československých jednotek ve Francii, Anglii a pak v SSSR), v letech 1929–1933 a 1939 topograf-fotogrammetr VZÚ, dále plk. gšt. Bohumír Kobliha (od roku 1940 příslušník československé jednotky na Středním východě, účastník bojů o Tobrúk, později příslušník československého hlavního štábu v Londýně), absolvent topografického kurzu 1926–1927 a do roku 1931 topograf VZÚ, nebo z účastníků domácího odboje plk. gšt. Dr. Ing. V. Blahák, po zatčení v roce 1941 odsouzený k smrti, na jaře 1945 se útekem z vězení zachránil před popravou.

Životy za vlast položili tito příslušníci Vojenského zeměpisného ústavu Praha a Bratislava:

- generál Josef Churavý, přednosta popisného odboru a v roce 1939 zástupce velitele VZÚ, narozen 1894 – zastřelen 30. 6. 1942 v Praze- -Kobylisích;
- plukovník Ferdinand Houdek, zástupce přednosta popisného odboru, narozen 1892 – umučen v lednu 1942 ve věznici v Litoměřicích;
- plukovník František Mašek, příslušník popisného odboru VZÚ, narozen 1892 – umučen v listopadu 1943 v káznici Břeh u Vratislavi;
- podplukovník Ing. Karel Juračka, náčelník konstrukčního oddělení VZÚ, narozen 1890 – zemřel 29. 6. 1940 ve věznici v Praze;
- major Bohumil Jaroš, příslušník evidenčního oddělení kartografického odboru VZÚ, narozen 1899 – zemřel 3. 9. 1942 v koncentračním táboře v Osvětimi;
- štábní kapitán Ing. Viktor Ozábal, příslušník AGO VZÚ Praha a pak VZÚ Bratislava, narozen 1913 – padl 21. 9. 1944 za Slovenského národního povstání (SNP) v boji u Vrútek;
- štábní kapitán Ota Velínský, příslušník fotogrammetrického oddělení VZÚ, letec fotoletky, narozen 1910 – umučen 30. 9. 1942 ve věznici v Praze na Pankráci;
- štábní kapitán Richard Stehlík, příslušník kartografického odboru VZÚ, narozen 1884 – zastřelen na jaře 1945 v koncentračním táboře v Mauthausenu;
- podporučík Michal Ridoško, příslušník VZÚ Bratislava, narozen 1917 – padl za SNP v boji u Horné Štubni v říjnu 1944;
- rotmistr Benjamin Ďurčák, příslušník VZÚ Bratislava, narozen 1913 – padl v partyzánských bojích u Jasenia na jaře 1945;
- vojín Jozef Lackovič, elév VZÚ Bratislava, narozen 1927 – padl za SNP v bojích u Strečna na podzim 1944.